

TOPLUMSAL CİNSİYET KAVRAMININ TARİHSEL SERÜVENİ



Toplumsal cinsiyet (gender) kavramı, cinsiyetin biyolojik farklılıklardan ayrı bir şekilde, toplumsal ve kültürel faktörler tarafından şekillendiğini vurgulayan bir anlayışı ifade eder. Bu kavramın kökenleri, 1960'larda ve 1970'lerde cinsiyet çalışmaları ve feminist hareketin yükselişiyle bağlantılıdır. Bu dönemde, "cinsiyet eşitliği" ve kadın hakları konularında önemli bir aktivizm yaşanmış ve cinsiyetin toplumsal bir yapı olduğu fikri güçlenmiştir. Ancak, toplumsal cinsiyet kavramının ilk ortaya çıkışıyla ilgili tam bir tarih belirlemek zordur çünkü kavramın gelişimi, farklı akademik disiplinler ve hareketler arasında yayılmıştır.

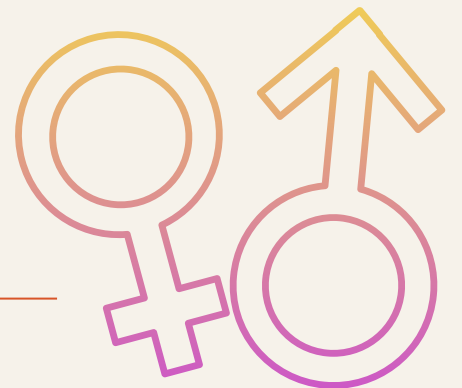


Toplumsal cinsiyet kavramının tarihsel gelişimi

1945 - Madison Bentley

Isaac Madison Bentley, "gender" terimini kullanan ilk kişidir. Bentley, "gender" terimini "cinsiyetin (İngilizcede "sex") toplumsallaştırılmış tarafı" olarak tanımlamıştır. Sanity and Hazard in Childhood (Çocuklukta Akıl Sağlığı ve Tehlikeler) adlı makalesinde Bentley şunları ifade etmiştir:

"İlkokul yıllarında da 'gender' [cinsiyetin (sex) toplumsallaştırılmış hali] sabit bir sınır çizgisidir, niteleyici terimler 'kadınsı' ve 'erkeksi'dir. Gruplaşmada, oyun oynamada, egzersiz yapmada, ders anlatmada ve benzeri durumlarda, erkekleri kızlardan ayıran birçok faktör bulunur. Bu faktörlerin 'gender'a bağlı toplumsal meseleler olduğu, evcil hayvanlara bakarak kanıtlanabilir. Evcil hayvanlarda 'sex' vardır, ancak 'gender' yoktur. Sex, zaman zaman belirginleşen ve sinyaller gönderen bir rol oynar, ancak sığır, at, kedi ve tavuklar üzerinde başka çok az etkisi vardır. Hiç şüphe yok ki küçük bir çocuğun toplumsal cinsiyetlendirilmesi (gendering) ona kesin bir damga vurur ve genel sosyalleşmesine belirgin bir şekilde katkıda bulunur."



Madison Bentley'nin dikkate almadığı önemli bir nokta vardır. Cinsiyet biyolojik bir gerçekliktir ve X ve Y kromozomları tarafından belirlenir, bu nedenle biyolojik cinsiyetimizi değiştirmemiz mümkün değildir. Ancak toplumsal roller değişebilir ve sabit olmayabilir. Örneğin, meslek gibi faktörler üzerinde değişiklik yapılabilir. Cinsiyet rolleri ise tamamen biyolojik cinsiyete bağlıdır ve değişmez niteliktedir. Madison Bentley'nin bahsettiği evcil hayvanlar dahi doğalarından kaynaklanan cinsiyet rollerine sahiptir. Bu durumda, tamamen değişmez bir faktöre dayanan bir şeyi değiştirmek mümkün değildir. Bir erkeğin doğal olarak daha az erkeksi özelliklere sahip olması, onu kadına dönüştürmez, sadece farklı olduğunu gösterir ve bu özelliklerini en iyi şekilde kullanması gerektiğini ifade eder.

1949 - Simone de Beauvoir

Varoluşçu filozof ve feminist düşünür Simone de Beauvoir, 1949'da "İkinci Cins" adlı kitabını yazarak ve "kadın doğulmaz, kadın olunur" ifadesini kullanarak "toplumsal cinsiyet" kavramının temellerinin atılmasında rol oynamıştır.

Simone de Beauvoir, Jean-Paul Sartre ile olan romantik ilişkisi sırasında Sartre'ın varoluşçu felsefesinden önemli ölçüde etkilenmiştir. Bununla birlikte, Beauvoir'un varoluşçuluk felsefesini bazı yanılgılarla yorumladığı ve bazı çelişkili iddialarda bulunduğu görülmektedir.

Özellikle, "varoluş özden önce gelir" tezi, cinsel varoluşun özden bağımsız olduğunu iddia etmek açısından mantıksız bir sav olarak değerlendirilebilir. Beauvoir, bedenin sabit bir gerçeklik olmadığını ve sosyal bir yapı olduğunu savunmuştur. Çalışması, biyolojik cinsiyet ile "kişinin geliştirdiği veya dönüştüğü cinsiyet" arasında bir ayırım yapma iddiasını ortaya koymaktadır. Bu perspektif, cinsiyetin sadece biyolojik faktörlere indirgenemeyeceğini ve kişilerin toplumsal ve kültürel etkileşimlerle şekillenen bir kimlik geliştirebileceğini vurgulamaktadır. Ancak, eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirildiğinde, Beauvoir'un teorisinin bazı yanılgılara sahip olduğu ve cinsiyet konusunda tam bir anlayış sunmadığı söylenebilir.

Simone de Beauvoir'ın diğer bazı ifadeleri şu şekildedir:

"Hiçbir kadına evde kalıp çocuklarını büyütme yetkisi verilmemelidir. Toplum tamamen farklı olmalıdır. Kadınların böyle bir seçeneği olmamalıdır, çünkü böyle bir seçenek olursa, çok sayıda kadın bunu yapacaktır." (Betty Friedan ile Söyleşisi)

"Kadının üzerindeki en büyük lanet, onun savaşçı seferlerden dışlanmasıdır; insan hayat vererek değil, hayatını tehlikeye atarak kendini hayvandan üstün kılar; bu nedenle insanlık boyunca üstünlük doğuran cinse değil, öldüren cinse verilmiştir." (İkinci Cins kitabından)

1955 - John Money'nin Araştırmaları ve İkizler Deneyi Faciası

Seks araştırmacısı John Money, şu anda okullarda ve üniversitelerde öğretilen "toplumsal cinsiyet" teorilerinin ilk öncülerinden biridir. 20. yüzyılın ortalarından önce, bazı dillerde bulunan cinsiyet kategorileri (örneğin Fransızcada "güneş" kelimesi erilken, "ay" kelimesi dişildir) dışında herhangi bir şeye atıfta bulunmak için "gender" kelimesinin kullanımı nadirdi.

Money, 'gender' kelimesinden toplumsal cinsiyet rolü (gender role) terimini icat ederek, dilbilgisinde sözcükler için kullanılan gender terimini insanlar için de kullanmaya başlamıştır.

Money, toplumsal cinsiyet rolü terimini formüle etmiş, tanımlamış ve daha sonra genişletmiştir. Money, 8 Temmuz 1921'de Yeni Zelanda'da doğmuş bir psikolog ve cinsiyet araştırmacısıdır.

Eğitimine Yeni Zelanda'da başlamış ve daha sonra 26 yaşındayken Amerika Birleşik Devletleri'nde eğitimini sürdürmüştür. Money, 1965 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde Johns Hopkins Cinsiyet Kimliği Kliniği adı altında cinsiyet değiştirme ameliyatlari gerçekleştiren ilk kliniği kurmuştur. Ayrıca, 1969 yılında "Transsexualism and Sex Reassignment" (Transseksüalizm ve Cinsiyet Değiştirme) adlı kitabın editörlüğünü yapmıştır. Bu kitap, cinsiyet değiştirme ameliyatının ve transseksüelliğin normalleştirilmesine yol açmıştır.

Money, Johns Hopkins Hastanesi'nin Bulletin dergisinde 1955 yılında yayımlanan Hermaphroditism, gender and precocity in hyperadrenocorticism: Psychologic findings (Hiperadrenokortisizmde hermafroditizm, toplumsal cinsiyet ve prekoks: Psikolojik bulgular) adlı makalesinde toplumsal cinsiyet rolü terimini ilk defa şu şekilde kullanmıştır:

“Toplumsal cinsiyet rolü terimi, bir kişinin sırasıyla oğlan veya erkek, kız veya kadın statüsüne sahip olduğunu ifşa etmek için söylediği veya yaptığı tüm şeyleri belirtmek için kullanılır. Erotizm anlamında cinselliği de içerir, ancak bununla sınırlı değildir.”

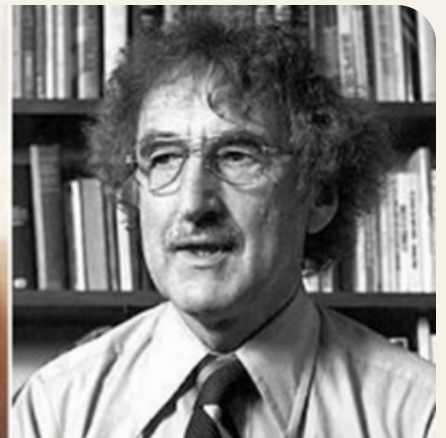
Bu alıntıyı bağlamına oturtmamız gerekiyor. Money burada hermafroditlerden bahsediyor. (Hermafrodit terimi, hem erkek hem de dişi üreme organlarına sahip olan veya anatomik olarak hem erkek hem de dişi özellikleri gösteren insanları tanımlayan bir terimdir. Hermafroditizm nadir görülen bir durumdur ve genellikle cinsel gelişim veya doğumsal anormallikler sonucunda ortaya çıkar. LGBT ideolojisi içerisinde interseks kavramına karşılık gelir.)

John Money'nin hermafroditler üzerine yaptığı araştırma, toplam insan nüfusunun yaklaşık %0,018'ini oluşturan bir grup bağlamında ele alınmalıdır. Money, bu kadar küçük bir grup üzerinden toplumsal cinsiyet normlarını kurgulayarak genele yaymayı hedeflemiştir. Yani geri kalan %99,982'lik kesim üzerinde de toplumsal cinsiyet normlarının uygun olduğu şeklinde asılsız bir değerlendirmede bulunarak tarihe geçecek bir bilimsel saptırmaya kapı aralamıştır.

Money'nin çalışmaları ve yaklaşımları zaman içinde eleştirilene maruz kalmıştır. Özellikle, ikizler deneyi olarak bilinen alışması, Money'nin itibarını zedelemiştir.

Money'nin 1960'larda gerçekleştirdiği ikizler deneyinin odak noktası, Bruce ve Brian adındaki erkek ikizlerdi. 1965 yılında Kanada'da sağlıklı bir şekilde doğan bu ikiz kardeşlerden Bruce, 8 aylıkken penisinin kazaen yanması sonucu ciddi şekilde yaralanmıştı. Aile Bruce'u Johns Hopkins Cinsiyet Kliniği'ne getirdiğinde çocuğun bu durumu John Money'nin dikkatini çekti ve Money bunu Bruce'un cinsel kimliğini değiştirmek için bir fırsat olarak gördü.

Money, aileye Bruce'u bir kız gibi yetiştirmelerini önerdi. Başka çaresi olmadığını düşünen aile ise Bruce'ın testislerini henüz 22 aylıkken aldırdı ve ona bir kız ismi olan Brenda ismini vererek hormon tedavisine başlattılar.



Money, bu deneyin başarılı olduğunu iddia eden bir dizi makale yayınlamış olsa da, gerçekler bize aksini söylemektedir. Brenda olarak büyütülen Bruce, çocukluk döneminden itibaren cinsiyet karmaşası yaşadı. Ne fırfırlı elbiseler ne de kadınlık hormonları ameliyattan habersiz olarak yetiştirilen Bruce'a kendini kadın gibi hissettirebildi. Ergenlik döneminde, ailesinin geçmişte başına gelenleri itiraf etmesiyle ciddi bir buhrana girdi ve esas cinsiyetine kavuşmak istedi.

Bruce, bu uğurda 1970'lerin başında esas cinsiyetine dönebilmek için hormon tedavisine başladı ve adını David olarak değiştirdi. Ancak, bu zorlu süreç David üzerinde derin bir etki bıraktı ve psikolojik sorunlarla mücadele etmeye başladı.



David Reimer (Bruce – Brenda) 1997 yılında hikayesini seksolog Milton Diamond'a anlattı. Diamond'ın, diğer bebeklerin aynı şekilde tedavi edilmesini önlemek ve sonucu rapor etmek için Reimer'i ikna etmesiyle olay uluslararası boyutta dikkat çekti. Money, Diamond'ın ifşa ettiği hikayeye verilen haklı tepkinin sağcı medyanın ön yargısından ve "anti feminist hareketten" kaynaklandığını savunarak kendini aklamaya çalıştı.

David, ilerleyen yıllarda kendi hayatını kurmaya çalışsa da, çocukluk döneminden gelen travmalarla başa çıkmak zorunda kaldı. 2004 yılında 38 yaşındayken, yaşadığı ağır depresyon ve acılar nedeniyle intihar etti. Kardeşi de bir süre sonra aşırı doz uyuşturucu kullanımına bağlı olarak hayatını kaybetti. Money, bazı seanslarında bu talihsiz ikiz kardeşleri birbirleriyle cinsel ilişkiye girmeye zorlamış, onları cinsel olarak istismar etmiş ve tüm bunları fotoğraflamıştı. *As Nature Made Him: The Boy Who Was Raised as a Girl* (Doğanın Oluşturduğu Gibi: Kız Olarak Yetiştirilen Erkek Çocuk) adlı kitap, Reimer'in başından geçenleri detaylı bir şekilde anlatmaktadır.

Aynı zamanda bir *pedofili* olan Money, *Paidika* dergisine yaptığı bir açıklamada, 10 ya da 12 yaşındaki bir çocuğun yetişkin bir erkeğe yoğun bir şekilde ilgi duymasını, ilişkinin karşılıklı ve bağlılık temelli olduğunda pedofili olarak adlandırılmayacağı anlamına geldiğini söyleyerek uluslararası boyutta ciddi tepki almıştır. Bu gibi sapkın fikirlere sahip birisinin Kinsey Enstitüsü'ne yaptığı katkılar ise şaşırtıcı değildir. Kinsey Enstitüsü Kütüphanesi, John Money Koleksiyonu adı altında Money'nin yaşamı boyunca yaptığı çalışmalara ev sahipliği yapmaktadır. Ayrıca Money'nin Kinsey Enstitüsü'ne yaptığı katkılar arasında, lisansüstü öğrencileri ile genç akademisyenleri desteklemek amacıyla *Scholars of Sexology Fellowship*'in (Seksoloji Bilginleri Bursu) kurulmasına yönelik fonlar bulunmaktadır. Money, kendisi gibi pedofili olan Alfred Kinsey'in kurduğu Kinsey Enstitüsü'ne ciddi destekler vermiştir. Tüm bunlar, Money'nin çalışmalarının karanlık ve etik dışı yönlerini vurgulamıştır.

1963: Robert Stoller and Ralph Greenson

“Cinsiyet kimliği” (gender identity) ifadesi ilk kez 1963 yılında, UCLA psikiyatristleri Robert Stoller ve Ralph Greenson tarafından Stockholm'deki 23. Uluslararası Psiko-Analitik Kongresi'nde sunulan bildirilerde ileri sürölmüştür. Stoller ve Greenson, cinsiyet kimliğini kadın veya erkek olunduğuna dair psikolojik duyum şeklinde tanımlamıştır. Cinsiyeti biyolojik bir seviyeden psikolojik bir seviyeye indirgemişlerdir.

Feminist Hareketin Etkisi

“Toplumsal cinsiyet çalışmaları” görece yenidir ve 1970'lerde feministlerin çalışmalarıyla büyük ölçüde gelişmiştir. Cinsiyet esasen erkek ve kadın olmak üzere iki farklı kategoriye sahip ikili bir sistemdir. Judith Butler ve Gayle Rubin gibi feminist teorisyenler, toplumsal cinsiyetin bu ikili geleneksel görüşüne meydan okumuş ve toplumsal cinsiyetin bir spektrum olduğunu, erkek ya da kadın olmanın birçok farklı yolu olduğunu savunmuşlardır.

Feministler, feminist bakış açısı teorisi, queer teorisi ve post-kolonyal teori de dahil olmak üzere toplumsal cinsiyet hakkında bir dizi farklı teori geliştirmiştir. Bu teoriler toplumsal cinsiyet kavramının şekillenmesinde etkili olmuş ve sosyoloji, hukuk, antropoloji ve psikoloji gibi diğer alanlarda da etki göstermiştir.



İşte feminizm tarihinde toplumsal cinsiyet çalışmaları üzerinde etkisi olan bazı önemli isimler:

1974 - Juliet Mitchell

Yeni Zelanda doğumlu İngiliz feminist yazar, psikanaliz ve feminizmi bir araya getirme yönündeki çalışmalarıyla bilinir. Cambridge Üniversitesi'nde Cinsiyet Çalışmaları Merkezi'nin kurucusudur.

1975 - Gayle Rubin

Yahudi kökenli Gayle Rubin, feminist bir antropolog olarak tanınmış ve son derece etkili bir makale olan "The Traffic in Women"ı yazan bir antropolog olarak öne çıkmıştır. Rubin'in çalışmaları, cinselliğin akışkan olduğunu iddia eden, cinsel sınırsızlık ve nötrlük vurgusu ile cinsiyet rollerini kabul etmeyen ve cinsellik vurgusunun yanı sıra toplumsal düzene de müdahale etmeye çalışan Queer teorisinin gelişiminde etkili olmuştur.

Rubin, "normal heteroseksüel" cinsellik kavramının, kadınların ikincilleştirilmesini meşrulaştırmak için kullanılan siyasi bir kurgu olduğunu savunmuştur. Ayrıca, "cinsiyet" in tek ve evrensel bir tanımı olduğu fikrine de karşı çıkmıştır (Kadının erkeğe cinsel çekim duymasının kadını ikincilleştireceğini savunan radikal feminizm görüşü).

Rubin, ilk lezbiyen örgütlerinden biri olan Samois'in kurucu üyesi olarak görev yapmış ve "cinsel özgürlük ve çeşitliliği" hakkında kapsamlı yazılar yazmıştır. Çalışmaları, queer kimlik anlayışının savunulmasına neden olmuştur.



1990 - Judith Butler

Judith Butler Amerikalı bir filozof ve toplumsal cinsiyet çalışmaları yazarıdır.

Çalışmaları siyaset felsefesi, etik ve üçüncü dalga feminizm, queer teori ve edebiyat teorisi alanlarını etkilemiştir.



Butler'in en ünlü çalışması, toplumsal cinsiyetin sabit bir kimlik değil, bir "performans" olduğunu savunan Gender Trouble (Toplumsal Cinsiyet Sorunu) adlı kitabıdır. Kitapta, toplumsal cinsiyetin doğuştan sahip olduğumuz bir şey değil, daha ziyade yaptığımız bir şey olduğu anlamına geldiğini iddia etmiştir. Butler, toplumsal cinsiyetin giyim tarzımız, konuşma şeklimiz ve başkalarıyla etkileşim biçimimiz gibi gündelik eylemlerimiz aracılığıyla gerçekleştirildiğini ifade etmiştir. Toplumsal cinsiyete ilişkin bu görüş, transseksüelliğin normalleştirilmesi mücadelesinde etkili olmuş ve "transseksüelliğin bir cinsiyet kimliği" şeklinde ifade edilmesinin meşrulaştırılmasına yol açmıştır. Ayrıca Butler, tıp kurumunu transseksüelliği patolojikleştirmekle eleştirmiştir.

Butler'in çalışmaları toplumsal cinsiyet çalışmaları alanında önemli bir etkiye sahiptir ve 20. yüzyılın en önemli feminist teorisyenlerinden biri olarak kabul edilmektedir.



Sonuç

Görüldüğü üzere toplumsal cinsiyet ve onunla birlikte türetilen toplumsal cinsiyet rolü ve toplumsal cinsiyet kimliği kavramları, cinsiyeti biyolojiden bağımsız şekilde psikolojik, sosyolojik ve toplumsal bir durum gibi algılamaktadır. Bu bakımdan feminist teorisyenlerin de katkısıyla queer teori ortaya çıkmış ve şekillenmiştir. Sonuç olarak, tarihsel gelişimi ve muhtevası göz önünde alındığında, toplumsal cinsiyet kavramının LGBT doktrininden bağımsız okunamayacağı gerçeği çarpıcı bir şekilde gözler önüne serilmiştir.

